

Małgorzata Karolina Piekarska

Muzeum Niepodległości w Warszawie

ORCID: 0000-0002-6551-6839

Historia Polski według łukaszowców

Wystawa łukaszowców w Muzeum Narodowym w Warszawie była pierwszą i jedyną na razie okazją, by zobaczyć na własne oczy obrazy przygotowane na specjalną wystawę do Polskiego Pawilonu w Nowym Jorku w 1938 roku. Wystawa miała prezentować świat jutra, ale jak to pod koniec w alegorycznym i postimpresjonistycznym obrazie *Skąd приходzimy? Kim jesteśmy? Dokąd zmierzamy?* przekazywał Paul Gauguin, nie jest możliwe mówić o przyszłości bez spojrzenia na historię i uświadomienia sobie kim się jest. Stąd polska wystawa pokazująca, że odrodzone po 123 latach niewoli państwo nie wzięło się znikąd.

Malowidła zamówione przez polski rząd pokazują wkład Polski w rozwój cywilizacji zachodniej. Po wybuchu wojny obrazy zostały w Stanach Zjednoczonych i znajdowały się w bibliotece jezuickiej uczelni Le Moyne College w Syracuse w USA. Staraniem polskiego rządu po 83 latach zostały odzyskane, zaś wystawa w Muzeum Narodowym to pierwsza okazja, by po 80 latach na własne oczy zobaczyć stworzone przez tzw. łukaszowców obrazy przedstawiające najważniejsze wydarzenia z historii Polski. Pokazują one Polskę jako postępowy i otwarty kraj, którego historia zostawiła ślad w dziejach Europy i całego świata.

Bractwo św. Łukasza to grupa artystyczna, która powstała w 1925 roku i działała aż do wybuchu II wojny światowej. Założyli ją uczestnicy pierwszego pleneru w Kazimierzu Dolnym, czyli prof. Tadeusz Pruszkowski i jego studenci z warszawskiej Szkoły Sztuk Pięknych

– Jan Gotard, Aleksander Jędrzejewski, Edward Kokoszko, Antoni Michalak, Janusz Podoski, Mieczysław Schulz, Jan Wydra i Jan Zamoyski. Później dołączyli do nich Bolesław Cybis, Eliaz Kanarek i Czesław Wdowiszewski, a następnie: Bernard Tadeusz Frydrysiak, Jeremi Kubicki, Antoni Grabarz i Stefan Płużański.

Artyści nawiązywali do wzorów malarstwa z XVI i XVII wieku i najchętniej malowali kompozycje historyczne, ale też pejzaże czy portrety oraz sceny rodzajowe i biblijne. Największe zlecenie otrzymali w 1937 od Komitetu Organizacji Polskiego Pawilonu na Światową Wystawę w Nowym Jorku w 1939 i właśnie plon tego zlecenia pokazywany był na wystawie.

Prezentowane obrazy stworzyło jedenastu malarzy Bractwa, czyli: Bolesław Cybis, Bernard Frydrysiak, Jan Gotard, Aleksander Jędrzejewski, Eliaz Kanarek, Jeremi Kubicki, Antoni Michalak, Stefan Płużański, Janusz Podoski, Tadeusz Pruszkowski i Jan Zamoyski.

Obrazów jest siedem i powinno się je oglądać chronologicznie. Tak też zostały zaprezentowane na ekspozycji w Muzeum Narodowym, które udzieliło gościny Muzeum Historii Polski.

1. *Spotkanie Bolesława Chrobrego z Ottonem III u grobu św. Wojciecha (1000)*
2. *Przyjęcie chrześcijaństwa przez Litwę (1386)*
3. *Nadanie przywileju jedlneńskiego (1430)*
4. *Unia Lubelska (1569)*
5. *Uchwalenie konfederacji warszawskiej o wolności religijnej (1573)*
6. *Odsiecz Wiednia (1683)*
7. *Konstytucja 3 Maja (1791)*

Obrazy malowane na deskach temperą żółtkową, a więc farbami, którymi malowali artyści, do których nawiązywali **łukaszowcy**, stanowią przykład nie tylko malarstwa historycznego, ale też starannie odrobionej lekcji dawnego warsztatu mistrzów. Wspólne sygnatury umiejscowione na kamieniach, posadzkach, fragmentach budowli pokazują, że **łukaszowcy bazowali na pomysłach z dawnych wieków**. Obrazy są jednak mimo wszystko nowatorskie. Już Tadeusz Pruszkowski mówił, że przez szacunek dla Matejki dzieła miały być odmienne od jego historycznych obrazów. Na dodatek tworzone były wspólnie w Kazimierzu Dolnym w obszernym, położonym na wzgórzu zamkowym, atelier Tadeusza Pruszkowskiego. Malowane były

wszystkie naraz. Ustalone szczegóły mówiły, że mają być nienaturalistycznie kolorowe, ostro konturowane, tłumne i bogate w szczegóły. Przy każdym obrazie pracowało jednocześnie po dwóch, a nawet trzech artystów. Kompozycje wykonywał jeden z nich, ale była ona potem poprawiana przez pozostałych.

Na wystawie w Muzeum Narodowym prezentowano je wraz z czterema tkaninami zaprojektowanymi przez Mieczysława Szymańskiego, a wykonanymi przez spółdzielnię Ład. Cała ekspozycja stanowiła ucztę dla oka, zwłaszcza dla miłośników sztuki i historii.

Odzyskane po 83 latach obiekty stanowią własność Skarbu Państwa i zostały przekazane w depozyt do Muzeum Historii Polski. Wystawa w Muzeum Narodowym to pierwsza próba pokazania ich publiczności. Sądząc po zainteresowaniu zwiedzających – zakończona sukcesem.

Małgorzata Karolina Piekarska

„Łukaszowcy. Wielki powrót”, Muzeum Historii Polski w Muzeum Narodowym w Warszawie, 28 września–11 listopada 2022.